

Inte för intet – från negerande pronomen till negation

Mikael Berger & Jessica Holmlund

Inte är idag svenskans vanligaste negation, men *inte* har en gång varit ett pronomen, *änkte* (SAOB, *inte*, 1933). I fornsvenska är *äy* och *äkke* de vanliga negationerna (Collin & Schlyter, SSGL, 1827:384, Wessén 1965, §64 s. 93f), medan *änkte* ofta fungerar som attribut eller objekt, som i (1a) respektive (1b). Det finns också enstaka fall där *änkte* fungerar som negation, som i (1c).

1. a. tha haffwir thera siæl enkte lifff (MBIB:32)
- b. at han matte enkte skada (MBIB:99)
- c. Nu biupær han hanum æncte ræt (ÖgL, RättB 33)

I fornsvenska finns dessutom många ambiga fall, som i (2), där det inte är möjligt att på syntaktisk grund avgöra satsledets funktion, eftersom *änkte* står där ett objekt eller en negation kan stå.

2. ath didrik jnte talade om borgomestara radit ællir theras doma (ATb, band 1:171)

Studien syftar till att kartlägga hur *änkte* förhåller sig till *Jespersens cykel* (Jespersen 1917:9–11) samt utreda hur *änkte* har reanalyserats till negation. Vår förstudie visar att andelen ambiga fall ökar från ca 20 % i äldre fornsvenska till ca 30 % i yngre fornsvenska. Vi vill pröva hypotesen att ambiguitet är en orsak till reanalys (Rosenkvist 2022), samt utreda om en viss typ av predikat ger upphov till ambiguitet (Breitbarth m.fl. 2013).

Referenser

- Breitbarth, Anne, Lucas, Christopher & Willis, David, 2013: Incipient Jespersen's Cycle: The (non-)grammaticalization of new negative markers. I: *Sprachwandelvergleich: Comparing Diachronies*, J. Fleischer, H.J. Simon (red.). Berlin/Boston: Walter de Gruyter. S. 141–162.
- Jespersen, Otto, 1917: *Negation in English and other Languages*. Köpenhamn: A. F. Høst (Historisk-filologiske Meddelelser 1).
- Rosenkvist, Henrik 2022: *Strukturell ambiguitet och grammatisk språkförändring – med fokus på fortsatt* [presentation]. <https://e607dc7526.cbau1-cdnwnd.com/f72f5d19ceaf30ad2f363f9b1fca1a1c/200000030-5473454736/Strukturell%20ambiguitet%20och%20grammatisk%20språkförändring.pdf?ph=e607dc7526> (hämtad 2023-03-01)
- SAOB = Ordbok över svenska språket, utgiven av Svenska Akademien. Lund 1893-. www.saob.se (hämtad 2023-03-01).
- SSGL = *Samling af Sweriges gamla lagar* (1827-1877), utgiven av H.S. Collin och C.J. Schlyter
- Wessén, E. (1965). *Svensk språkhistoria 3 Grundlinjer till en historisk syntax*. 2. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell.

Citerade utgåvor

- MBIB = *Pentateuchparafrasen*, SFSS 60, utg. av Thorell, O. (red.) (1955). Fem Moseböcker på fornsvenska enligt Cod. Holm. A 1. Uppsala.
- ÖgL = *Östgötalagen*, SSGL 2, utg. av Collin, Hans S. & Schlyter, Carl J. (red.) (1830). Corpus iuris sueo-gotorum antiqui. Samling af Sweriges gamla lagar, på kongl. maj:ts nådigste befallning utgifven af d. H.S. Collin och d. C.J. Schlyter. Vol. 2. Codex iuris Ostrogotici = Östgöta-lagen.. Stockholm, 1830 hos P. A. Norstedt & Söner.